

Broszura z serii „PFC3”

Poradniki Fundacji Consilium na rzecz trzeciego sektora

Opracowanie wybranych instytucji zawartych w ustawie o działalności pożytku publicznego

Spis treści

Wykaz skrótów	3
Słowo wstępne	4
1. Działalność pożytku publicznego oraz organizacje pozarządowe	5
2. Charakter odpłatny i nieodpłatny działalności pożytku publicznego	13
3. Organizacja Pożytku Publicznego	17
4. Wolontariat	23
5. Wyjaśnienie podstawowych definicji zawartych w ustawie	25

Wykaz skrótów

„d.p.p.”- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst.jedn. Dz.U.2003.96.873 z późn.zm.).

„p.d.o.f.”-Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U.10.51.307 z późn.zm.).

„p.d.o.p”- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jedn. Dz.U.11.74.397 z późn.zm.).

„f.p.” – Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz.U. Nr 157, poz. 1240 z późn. zm.).

„k.r.s.” – Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. (Dz.U. Nr 168, poz. 1186 z późn. zm.)

Słowo wstępne

Szanowni Państwo,

Niniejsze opracowanie pozostaje wydane w formie „e-book”, w ramach serii broszur informacyjnych „PFC3”, rozpowszechnianych przez Fundację Rozwoju Przedsiębiorczości „Consilium”, będąc adresowanym do członków organizacji pozarządowych. Jak wskazuje tytuł opracowania, jego przedmiotem będzie krótkie opracowanie wybranych instytucji zawartych w ustawie o działalności pożytku publicznego.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. tekst jednolity z dnia 27 października 2010 r. (Dz.U. Nr 234, poz. 1536 z późn.zm.), reguluje zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego w sferze zadań publicznych przez organizacje pozarządowe oraz problematykę współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi. Nadto przedmiotem ustawy pozostaje uregulowanie zasad uzyskiwania przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego, funkcjonowania organizacji pożytku publicznego, sprawowania nadzoru nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego, a także tworzenia i funkcjonowania rad działalności pożytku publicznego. Ustawodawca ostatnią część aktu poświęcił unormowaniu instytucji wolontariatu, w regulując warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz zasady korzystania z tych świadczeń.

Napisanie niniejszej broszury podyktowane zostało zauważalnym, wśród organizacji pozarządowych, wzrostem zainteresowania tematyką związaną z działalnością pożytku publicznego. Na potrzeby niniejszej broszury autor zajął się opracowaniem regulacji dotyczących działalności pożytku publicznego, organizacji pozarządowych w rozumieniu omawianej ustawy, odpłatnym i nieodpłatnym charakterem działalności pożytku publicznego, statusem organizacji pożytku publicznego, a także wolontariatem.

Ze strony organizacji pozarządowych, opracowany zakres ustawy o działalności pożytku publicznego, jest przedmiotem największego zainteresowania, dlatego też dokonano takiego, a nie innego wyboru zakresu opracowania.

Z poważaniem mgr Piotr Woś

1. Działalność pożytku publicznego oraz organizacje pozarządowe

Działalność pożytku publicznego została zdefiniowana w art. 3 ust. 1 ustawy o d. p. p., który statuuje, że:

„Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie.”

Przytoczona wyżej definicja tworzy przesłanki, po których spełnieniu podmiot uzyskuje pewnego rodzaju uprawnienie do prowadzenia działalności pożytku publicznego.

Kryteriami tymi są:

- prowadzenie działalności społecznie użytecznej;

Jako działalność społecznie użyteczną rozumie się działalność, której nie będzie można uznać za wyłącznie gospodarczo użyteczną. Winna ona być przydatną z punktu widzenia interesu ogólniejszego niż partykularny interes założycieli danej organizacji lub członków jej organów, a w przypadku organizacji o charakterze korporacyjnym, także jej członków¹.

- dana działalność prowadzona jest przez organizację pozarządową;

Organizacje pozarządowe określone zostały w art. 3 ust 2 ustawy o d. p. p., według którego organizacjami pozarządowymi są:

1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych,

2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku

- osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia.

W świetle art. 3 ust. 2 ustawy o d. p. p. organizacją pozarządową nie może być podmiot osoba prawna lub jednostka niemająca osobowości prawnej będący jednostką sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy o finansach publicznych, a więc niezależnie od podstawy prawnej powołania lub istnienia.²

Jednostkami sektora finansów publicznych, które nie mogą posiadać statusu organizacji pozarządowej, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych są:

¹ Hubert Izdebski, Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Komentarz. s. 15.

² Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 10.

- 1) organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały;
- 2) jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki;
- 3) jednostki budżetowe;
- 4) samorządowe zakłady budżetowe;
- 5) agencje wykonawcze;
- 6) instytucje gospodarki budżetowej;
- 7) państwowe fundusze celowe;
- 8) Zakład Ubezpieczeń Społecznych i zarządzane przez niego fundusze oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze zarządzane przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
- 9) Narodowy Fundusz Zdrowia;
- 10) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej;
- 11) uczelnie publiczne;
- 12) Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne;
- 13) państwowe i samorządowe instytucje kultury oraz państwowe instytucje filmowe;
- 14) inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego.

Warto dodać, że fundacja, której jedynym fundatorem jest Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, pomimo, iż bezwzględnie spełnia kryteria organizacji pozarządowej, nie może prowadzić działalności pożytku publicznego. Wyłączenie to jednak nie ma zastosowania do fundacji, których majątek nie jest w całości mieniem państwowym, komunalnym lub pochodzącym z finansowania środkami publicznymi. W tym wypadku nie ma znaczenia ani to, jaki jest udział majątku pochodzącego z innych źródeł, ani jakie to źródła.³

Oparcie prawnej definicji organizacji pozarządowych na koncepcji odrębności tych podmiotów od jednostek sektora finansów publicznych ma przede wszystkim znaczenie z punktu widzenia braku powiązań organizacyjnych i finansowych wyróżnionych organizacji z jednostkami tego sektora. Za organizacje pozarządowe można uważać te podmioty, które nie wchodzą w zakres pojęciowy podmiotów państwowych, w tym rządowych, i podmiotów samorządowych.⁴ Ponadto, odnosząc się do zagadnienia możliwości dotowania zadań zleczanych przez jednostki samorządu terytorialnego organizacjom pozarządowym można powiedzieć, że są to *"podmioty stojące na zewnątrz samorządu terytorialnego, to znaczy nie powiązane z samorządem organizacyjnie ani kapitałowo"*.⁵

³ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 11.

⁴ Ibidem.

⁵ K. Sawicka, *Dotacje z budżetu gminy jako szczególna forma wydatków publicznych (w:) Księga Jubileuszowa Profesora Marka Mazurkiewicza: studia z dziedziny prawa finansowego, prawa konstytucyjnego i ochrony środowiska*, pod red. R. Mastalskiego, Unimax, Wrocław 2001, s. 18.

Analizując zakres podmiotowy definicji prawnej organizacji pozarządowych, można przyjąć, iż mowa tu o jednostkach organizacyjnych, co wyklucza rozważanie korzystania ze statusu organizacji pozarządowych przez osoby fizyczne oraz spółki cywilne, które nie są traktowane, jako jednostki organizacyjne.⁶ Ponadto zakres podmiotowy definicji prawnej organizacji pozarządowych odnosi się zarówno do osób prawnych, jak i jednostek nieposiadających osobowości prawnej. W świetle przywołanego unormowania podstawowymi kategoriami organizacji pozarządowych są fundacje i stowarzyszenia. Pomimo zasadniczych różnic fundacje i stowarzyszenia posiadają wiele cech wspólnych. Obie te instytucje są instrumentem służącym do realizacji celów niegospodarczych, społecznie użytecznych.⁷ Mogą funkcjonować, jako osoby prawne (fundacje, stowarzyszenia rejestrowane) bądź, jako jednostki organizacyjne nieposiadające przymiotu osobowości prawnej (stowarzyszenia zwykłe).⁸

Trzeba też zaznaczyć, że w doktrynie, jak również w orzecznictwie sądowym przyjmowany jest pogląd, zgodnie, z którym fundacje należą do kategorii organizacji społecznych, gdyż realizują cele publiczne (społecznie użyteczne). Z teoretycznego punktu widzenia pojęcie "*organizacja społeczna*" ma wiele znaczeń. Mówiąc o organizacji społecznej, myślimy o niej przede wszystkim, jako o organizacji niepaństwowej. Należy zauważyć, iż działalność większości organizacji społecznych w społeczeństwie obywatelskim i państwie demokratycznym związana jest z aktywnością obywateli zmierzających do zaspokajania własnych potrzeb.⁹ Z tego względu spotyka się następujące określenia: organizacje społeczne, obywatelskie, grupy samopomocowe. W literaturze przedmiotu do kategorii organizacji społecznych (obywatelskich) zalicza się obok stowarzyszeń również związki zawodowe, organizacje pracodawców, organizacje gospodarcze, organizacje promujące rozwój lokalny, organizacje o charakterze politycznym oraz agencje usług prawnych.¹⁰ Podstawowym kryterium wyodrębnienia organizacji pozarządowych spośród tych podmiotów jest prowadzenie przez nie działalności społecznie użytecznej. Podmioty te realizują pewną misję (tzn. działają w imię wartości lub społecznie pożytecznych celów), a nie wąskie interesy grupowe. Dodajmy przy tym, że współcześnie, z uwagi na wyraźne wyodrębnienie państwa i samorządu terytorialnego (administracji publicznej) z jednej strony, a organizacji pozarządowych z drugiej strony oraz zachowanie między nimi niezbędnego dystansu, instytucja zlecania niektórych zadań administracji publicznej tym podmiotom jest przejawem kreowania współpracy między sektorem publicznym a sektorem pozarządowym.¹¹

⁶ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 12.

⁷ Ibidem.

⁸ H. Cioch, *Status polskich fundacji w świetle judykatury*, Rejent 2000, nr 5, s. 19-20

⁹ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 12.

¹⁰ E. Leś, *Organizacje obywatelskie w Europie Środkowo-Wschodniej*, Wydawnictwo Civicus, Waszyngton D.C., USA 1994, s. 15

¹¹ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 12.

Zgodnie z definicją ustawową organizacje pozarządowe to organizacje "niedziałające w celu osiągnięcia zysku". Z przesłanką tą łączy się zakaz dystrybuowania zysków z prowadzonej działalności między członków organizacji lub jej założycieli i pracowników. Należy zauważyć, iż niekiedy przepisy szczególne przewidują pewne ograniczenia w zakresie swobody podejmowanej przez te organizacje działalności gospodarczej. Przykładowo art. 2 p.s., jako cechę niezbędną wymienia między innymi niezarobkowy charakter stowarzyszenia. Jednakże na mocy art. 34 tej ustawy prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenia jest dopuszczalne, pod warunkiem, że zyski z działalności gospodarczej służyć będą finansowaniu ich statutowej działalności i nie będą przeznaczone do podziału między członków stowarzyszenia.¹²

Pewne ograniczenia dotyczące działalności gospodarczej odnoszą się także do fundacji. Z treści art. 5 ust. 5 u.f. wynika, że fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów. Ponadto fundacja musi dysponować odpowiednim kapitałem zakładowym niezbędnym do podjęcia działalności gospodarczej (1000 zł). Wypada również wspomnieć, iż prowadzenie działalności gospodarczej jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy tak stanowi statut (art. 5 ust. 1). W przypadku gdy fundacja zamierza podjąć działalność gospodarczą już po wpisaniu do Krajowego Rejestru Sądowego, a postanowienia statutu nie uwzględniają takiej możliwości, podjęcie tej działalności jest możliwe w trybie zmiany statutu.¹³

Zdaniem H. Ciocha zarówno fundacje, jak i stowarzyszenia będące instytucjami powołanymi do realizacji niegospodarczych celów społecznie użytecznych tylko ubocznie mogą prowadzić działalność gospodarczą.¹⁴ Zdaniem innych teoretyków powodem do podejmowania działalności gospodarczej przez stowarzyszenia i inne organizacje jest możliwość uzyskania zysku, który ma służyć rozwijaniu działalności statutowej.¹⁵ Na uwagę zasługuje także stanowisko C. Kosikowskiego, który zwraca uwagę na to, "że to nie działalność gospodarcza stowarzyszenia nie może być prowadzona w celach zarobkowych, lecz dochód z tej działalności ma być przeznaczony na cele statutowe stowarzyszenia. Gdyby działalność gospodarcza nie była prowadzona w celach zarobkowych, to nie można byłoby z niej osiągnąć dochodu i przeznaczyć go na cele statutowe stowarzyszenia".¹⁶

Niezależnie od odmienności stanowisk w sprawie prowadzenia działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe należałoby przyjąć, iż działalność ta nie może być głównym celem działania organizacji pozarządowych, lecz jedynie środkiem umożliwiającym im prowadzenie głównej działalności nakierowanej na realizację celów

¹² Ibidem.

¹³ T. Kocowski (w:) A. Borkowski, A. Chełmoński, M. Guziński, K. Kiczka, L. Kieres, *Administracyjne prawo gospodarcze*, Kolonia Limited, Wrocław 2003, s. 109-110

¹⁴ H. Cioch, *Status polskich fundacji w świetle judykatury*, Rejent 2000, nr 5, s. 19-20.

¹⁵ J. Brol, *Problem upadłości organizacji społecznych*, Monitor Prawniczy 1995, nr 1, s. 4.

¹⁶ C. Kosikowski (w:) M. Waligórski, *Nowe prawo działalności gospodarczej*, Ars Boni et Aequi, Poznań 2001, s. 169.

społecznie użytecznych.¹⁷ Istotne jest przy tym rozgraniczenie tej działalności gospodarczej, która jest zgodna z postanowieniami statutowymi i takich inicjatyw, które temu nie służą.¹⁸

Wprowadzenie przez ustawodawcę nowej kategorii prawnej "*działalności pożytku publicznego*", różnej od dotychczasowego pojęcia "*działalności statutowej*" służy przede wszystkim ukierunkowaniu działalności organizacji pozarządowych na świadczenie usług szerszym społecznościom.¹⁹ Dokonując wykładni gramatycznej art. 3 ust. 1 u.d.p.p., należałoby przyjąć, iż działalność pożytku publicznego może być prowadzona wyłącznie przez organizacje pozarządowe, których definicję prawną zawiera przepis art. 3 ust. 2 u.d.p.p. z zastrzeżeniem ust. 4.

- działalność prowadzona jest w sferze zadań publicznych

Sfera zadań publicznych, została wskazana w art. 4 ustawy. Obejmuje ona zadania w zakresie:

- 1) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- 2) działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 3) działalności charytatywnej;
- 4) podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- 5) działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- 6) ochrony i promocji zdrowia;
- 7) działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 8) promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- 9) działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- 10) działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- 11) działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- 12) działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;
- 13) działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- 14) nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania;
- 15) wypoczynku dzieci i młodzieży;
- 16) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;

¹⁷ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 13.

¹⁸ J. Blicharz, *Przykład fundacji (w:) Prawo administracyjne*, pod red. J. Bocia, Kolonia Limited, Wrocław 2001, s. 172; por. też J. Blicharz, *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, Kolonia Limited, Wrocław 2002, s. 35.

¹⁹ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 13

- 17) wspierania i upowszechniania kultury fizycznej;
- 18) ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- 19) turystyki i krajoznawstwa;
- 20) porządku i bezpieczeństwa publicznego;
- 21) obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 22) upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- 23) ratownictwa i ochrony ludności;
- 24) pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
- 25) upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
- 26) działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
- 27) promocji i organizacji wolontariatu;
- 28) pomocy Polonii i Polakom za granicą;
- 29) działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych;
- 30) promocji Rzeczypospolitej Polskiej za granicą;
- 31) działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- 32) przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;
- 33) działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w pkt 1-32.

Reasumując, dopiero spełnienie trzech opisanych powyżej kryteriów, tj.

- prowadzenie działalności społecznie użytecznej;
- przez organizację pozarządową;
- w sferze zadań publicznych

stanowi o możliwości prowadzenia działalności pożytku publicznego.

Oczywiście ustawa przewiduje pewne wyjątki. Zgodnie z art. 3 ust 3 omawianej ustawy, działalność pożytku publicznego może być prowadzona także przez:

- 1) osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;

Najczęściej spotykane w obrocie prawnym osoby prawne i jednostki organizacyjne spełniające kryteria opisane w pkt. 1) to fundacje i stowarzyszenia kościelne bądź wyznaniowe. Jeżeli chodzi o te organizacje, to zgodnie z art. 3 ust. 3 u.d.p.p. nie są one zaliczane do organizacji pozarządowych, ale mogą prowadzić działalność pożytku publicznego, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie takiej działalności oraz działają

one na podstawie przepisów ustaw o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 231, poz. 1965z późn. zm.). Ponadto art. 20 ustawy wyraźnie wskazuje, że organizacją pożytku publicznego mogą być dwa rodzaje podmiotów: organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3, czyli kościelne osoby prawne i kościelne jednostki organizacyjne oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. Mając powyższe na uwadze, można wnioskować, że taki dualizm podmiotowy, zawarty w art. 3, wskazuje na wyraźne rozróżnienie organizacji kościelnych i organizacji pozarządowych.²⁰

2) stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;

Ustawodawca w ust. 3 pkt 2 ustawy o d. p. p. wskazał na możliwość prowadzenia działalności pożytku publicznego również przez stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, które choć nie są uważane za organizacje pozarządowe, to jednak na mocy komentowanego przepisu zostały zrównane w uprawnieniach i obowiązkach z organizacjami pozarządowymi.²¹

Stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego działają na podstawie przepisów trzech ustaw, tj. art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.) oraz art. 8b ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.). Ideą, dla której są tworzone te stowarzyszenia, jest głównie popularyzacja pojęcia samorządności oraz obrona wspólnych interesów jednostek samorządu terytorialnego.²²

3) spółdzielnie socjalne

Spółdzielnia socjalna jest to forma prawna podmiotu łączącego cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej, mająca umożliwić jej członkom, którymi muszą być w 50% osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, powrót do uregulowanego życia społecznego i aktywności na rynku pracy. Spółdzielnia socjalna, jako rodzaj spółdzielni pracy, opiera się na zasadzie osobistego świadczenia pracy przez jej członków. Instytucja spółdzielni socjalnej obecnie została uregulowana w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651).

²⁰ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 14.

²¹ Norbert Kowal, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, [w:] Tworzenie i rejestracja organizacji pożytku publicznego. Komentarz

²² Norbert Kowal, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, [w:] Tworzenie i rejestracja organizacji pożytku publicznego. Komentarz s. 9.

- 4) spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

Wprowadzenie przepisu pkt. 4) z uwagi na spory, jakie w tym zakresie miały miejsce, stało się konieczne. Po uchwaleniu zmiany i dodaniu powyższego zapisu, wszelkie dyskusje na temat, czy spółki kapitałowe nieprowadzące działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej mogą prowadzić działalność pożytku publicznego, czy też nie, zostały zakończone.

2. Charakter odpłatny i nieodpłatny działalności pożytku publicznego

Treść przepisu art. 6 ustawy o d. p. p., konstytuuje, że: *„Działalność pożytku publicznego nie jest, z zastrzeżeniem art. 9 ust. 1, działalnością gospodarczą, w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, i może być prowadzona jako działalność nieodpłatna lub jako działalność odpłatna.”*. Z powyższego wynika jednoznaczne zróżnicowanie działalności, wykonywanej przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy, na trzy formy:

- a) działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej,
- b) odpłatną działalność pożytku publicznego,
- c) nieodpłatną działalność pożytku publicznego.

Zarówno odpłatna, jak i nieodpłatna działalność pożytku publicznego nie mogą być tożsame z prowadzoną działalnością gospodarczą. Jednoznacznie przesądza o tym użyty przez ustawodawcę zwrot *„nie jest [...] działalnością gospodarczą”*. Wyjątkiem od powyższego jest konstrukcja opisana w art. 9 ust. 1 ustawy.²³

Prowadzenie nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z zastrzeżeniem przepisów o rachunkowości.

Przy takiej konstrukcji trójpodziału sfer działalności organizacji pozarządowych, podstawowe znaczenie ma maksymalnie precyzyjne określenie granicy między odpłatną działalnością statutową a działalnością gospodarczą.²⁴

Działalnością nieodpłatną pożytku publicznego, w rozumieniu art. 7 ustawy o d. p. p., jest świadczenie usług, za które organizacja pozarządowa lub podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 nie pobierają wynagrodzenia. Jeżeli jednak odbiorcy świadczonych usług muszą za nie płacić organizacji pozarządowej, wówczas mamy do czynienia z działalnością odpłatną lub gospodarczą.²⁵

Nie definiując jednak bliżej pojęcia usług na potrzeby przedmiotowej ustawy, ustawodawca uznał zapewne za wystarczającą słownikową definicję tego terminu, zgodnie z którą przez usługi rozumie się *„działalność gospodarczą służącą do zaspokajania potrzeb*

²³ Ibidem.

²⁴ Hubert Izdebski, Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Komentarz. s. 40.

²⁵ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 22.

*ludzi, prowadzoną przez osoby mające odpowiednie kwalifikacje i dysponujące odpowiednim sprzętem, lokalem itp.*²⁶

Nieodpłatna działalność pożytku publicznego, w odróżnieniu od odpłatnej działalności, nie musi być statutową działalnością organizacji pozarządowych lub podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy o d. p. p. W sytuacji, gdy jednak dana organizacja pozarządowa lub zrównany z nią podmiot stara się o uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego, to również jej nieodpłatna działalność pożytku publicznego musi być jednoznacznie określona w statucie tej organizacji lub podmiotu wymienionego w art. 3 ust. 3 ustawy o d. p. p.²⁷

Odpłatną działalnością pożytku publicznego jest to działalność prowadzona przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o d. p. p., wykonywana w sferze zadań publicznych, za które pobierają one wynagrodzenie.

Za odpłatną działalność pożytku publicznego uważa się również sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych oraz reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego musi służyć wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego.

Zwrot "*przychód z działalności odpłatnej*", o którym mowa w ust. 2 ustawy należy rozumieć przez pryzmat przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.²⁸ Według art. 7 ust. 2 u.p.d.o.p. dochodem jest nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania, osiągnięta w roku podatkowym. Nadmienić należy, że jeżeli w jednostce prowadzona jest wyłącznie działalność odpłatna, dochód obejmuje jej całość. Jeżeli działalność odpłatna występuje obok innych form działalności, dochód jest tylko obliczany w odniesieniu do działalności odpłatnej, wyodrębnionej rachunkowo zgodnie z art. 10 ustawy o d. p. p.²⁹

Przeznaczenie dochodu służy prowadzeniu działalności pożytku publicznego oznacza, że ani kwoty będącej do dyspozycji jednostki, ani odpowiadającej wielkości dochodu z działalności odpłatnej nie można wydatkować na inne cele. Nie ma natomiast ustalonego terminu, w którym dochód musiałby być wykorzystany zgodnie z komentowanym

²⁶ Norbert Kowal, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, [w:] Tworzenie i rejestracja organizacji pożytku publicznego. Komentarz s. 11.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Jolanta Blicharz, Andrzej Huchla, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, s. 23.

²⁹ Ibidem.

przepisem. Istnienie środków zgromadzonych na rachunku, ale tymczasem niezagospodarowanych, nie stanowi naruszenia ustawowego nakazu.³⁰

Niezależnie od powyższego, działalność odpłatna pożytku publicznego stanowi działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli wynagrodzenie organizacji, jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kosztów tej działalności, lub gdy przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego, za okres ostatnich 3 miesięcy, przekracza 3-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni.

Przez wynagrodzenie, o którym mowa powyżej, rozumie się wynagrodzenie z tytułu świadczenia pracy lub usług, niezależnie od sposobu nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej z osobą fizyczną.

Organ administracji publicznej, który w trakcie kontroli stwierdzi, że granice wynagrodzenia zostały przekroczone, wzywa organizację pozarządową do złożenia wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju w terminie 30 dni od dnia wezwania.

Jeżeli w określonym terminie, organizacja pozarządowa oraz podmioty uprawnione do prowadzenia działalności pożytku publicznego, nie wykażą organowi administracji publicznej, że złożyły wniosek o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju, organ administracji publicznej informuje sąd rejestrowy właściwy dla podmiotu, o prowadzeniu działalności gospodarczej. Powyższe może się okazać istotnym, albowiem ustawodawca zabrania prowadzenia odpłatnej działalności pożytku publicznego i działalności gospodarczej w odniesieniu do tego samego przedmiotu działalności.

Warunki opisane powyżej odnoszą się wyłącznie do odpłatnej działalności pożytku publicznego. Ustawodawca celowo pominął nieodpłatną działalność pożytku publicznego, ponieważ taka działalność ze swojej istoty nie jest działalnością wykonywaną za wynagrodzeniem. Z powyższego też względu nieodpłatna działalność pożytku publicznego nie może pokrywać się z działalnością gospodarczą.³¹

Reasumując, odpłatna działalność pożytku publicznego jest uznawana za działalność gospodarczą zawsze wtedy, gdy spełniony zostanie, co najmniej jeden z dwóch wymienionych w powyżej warunków w określonym czasie, w którym dana działalność jest

³⁰ Ibidem.

³¹ Norbert Kowal, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, [w:] Tworzenie i rejestracja organizacji pożytku publicznego. Komentarz s. 12.

wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.³² Nadto, konsekwencją uznania danej odpłatnej działalności pożytku publicznego za działalność gospodarczą jest konieczność rejestracji danej organizacji pozarządowej lub podmiotu wymienionego w art. 3 ust. 3 ustawy jako przedsiębiorcy w rejestrze przedsiębiorców prowadzonym w ramach Krajowego Rejestru Sądowego.³³

³² Ibidem.

³³ Norbert Kowal, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, [w:] Tworzenie i rejestracja organizacji pożytku publicznego. Komentarz s. 12.

3. Organizacja Pożytku Publicznego

Status organizacji pożytku publicznego, mogą pozyskać organizacje pozarządowe oraz inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego. Podmioty te uzyskują taki status z chwilą jego wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego. Warunki formalne, jakie należy spełnić określone zostały w art. 20 ustawy o d. p. p. Cytując wskazaną regulację, aby organizacja pozarządowa bądź inny podmiot prowadzący działalność pożytku publicznego uzyskał status organizacji pożytku publicznego musi:

„ 1) *prowadzić działalność pożytku publicznego na rzecz ogółu społeczności, lub określonej grupy podmiotów, pod warunkiem że grupa ta jest wyodrębniona ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa;*

2) *może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego;*

3) *nadwyżkę przychodów nad kosztami przeznacza na działalność, o której mowa w pkt 1;*

4) *ma statutowy kolegialny organ kontroli lub nadzoru, odrębny od organu zarządzającego i niepodlegający mu w zakresie wykonywania kontroli wewnętrznej lub nadzoru, przy czym członkowie organu kontroli lub nadzoru:*

a) *nie mogą być członkami organu zarządzającego ani pozostawać z nimi w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu, w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości służbowej,*

b) *nie byli skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe,*

c) *mogą otrzymywać z tytułu pełnienia funkcji w takim organie zwrot uzasadnionych kosztów lub wynagrodzenie w wysokości nie wyższej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni;*

5) *członkowie organu zarządzającego nie byli skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe;*

6) *statut lub inne akty wewnętrzne organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 4, zabraniają:*

a) *udzielania pożyczek lub zabezpieczania zobowiązań majątkiem organizacji w stosunku do jej członków, członków organów lub pracowników oraz osób, z którymi członkowie, członkowie organów oraz pracownicy organizacji pozostają w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia albo są związani z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli, zwanych dalej "osobami bliskimi",*

b) *przekazywania ich majątku na rzecz ich członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, w szczególności, jeżeli przekazanie to następuje bezpłatnie lub na preferencyjnych warunkach,*

- c) wykorzystywania majątku na rzecz członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, chyba że to wykorzystanie bezpośrednio wynika z celu statutowego,*
- d) zakupu towarów lub usług od podmiotów, w których uczestniczą członkowie organizacji, członkowie jej organów lub pracownicy oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich lub po cenach wyższych niż rynkowe”.*

Jak zostało wskazane, status organizacji pożytku publicznego mogą uzyskać organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o d. p. p. Wymagane jest przy tym, aby prowadziły one działalność na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy podmiotów, pod warunkiem, że grupa ta jest wyodrębniona ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa. Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty wymienione w ustawie mogą przy tym prowadzić działalność gospodarczą, ale tylko wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego. Pamiętać jednak należy, że nadwyżkę przychodów nad kosztami przeznaczyć mogą jedynie na prowadzoną działalność pożytku publicznego. Dodatkowo organizacje pożytku publicznego są zobowiązane posiadać statutowy kolegialny organ kontroli lub nadzoru, odrębny od organu zarządzającego i niepodlegający mu w zakresie wykonywania kontroli wewnętrznej lub nadzoru. Co ważne, członkowie organu kontroli lub nadzoru:

- a) nie mogą być członkami organu zarządzającego ani pozostawać z nimi w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu, w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości służbowej,
- b) nie byli skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe,
- c) mogą otrzymywać z tytułu pełnienia funkcji w takim organie zwrot uzasadnionych kosztów lub wynagrodzenie w wysokości nie wyższej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni.

Ogólne założenia przedstawione powyżej, w sytuacji ubiegania się o status „OPP” należy odpowiednio zmodyfikować i zawrzeć w treści statutu. I tak:

1)w statucie powinny znaleźć się stosowne postanowienia stanowiące, że podmiot ma statutowy kolegialny organ kontroli lub nadzoru Organ ten musi zostać wyodrębniony od zarządu i nie może mu podlegać w zakresie wykonywania kontroli wewnętrznej lub nadzoru.

2)treść statutu powinna zawierać zwrot statuujący, iż wskazani członkowie organu nadzoru lub kontroli:

- „a) nie mogą być członkami zarządu, ani pozostawać z nimi w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu, w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości służbowej,*
- b)nie mogą pozostawać wcześniej skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe,*

c) mogą otrzymywać z tytułu pełnienia funkcji w takim organie zwrot uzasadnionych kosztów lub wynagrodzenie w wysokości nie wyższej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni”.

3) treść statutu powinna zawierać zwrot statuujący że „Członkiem zarządu nie może pozostawać osoba skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe”.

4) treść statutu powinna zawierać zwrot, iż podmiot „może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego”;

5) treść statutu powinna zawierać zwrot, iż „nadwyżkę przychodów nad kosztami przeznacza się na, działalność pożytku publicznego prowadzoną przez organizację”;

6) treść statutu musi zawierać zwrot statuujący że „Zabrania się:

a) udzielania pożyczek lub zabezpieczania zobowiązań majątkiem organizacji w stosunku do jej członków, członków organów lub pracowników oraz osób, z którymi członkowie, członkowie organów oraz pracownicy organizacji pozostają w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia albo są związani z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli, zwanych dalej "osobami bliskimi",

b) przekazywania ich majątku na rzecz ich członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, w szczególności, jeżeli przekazanie to następuje bezpłatnie lub na preferencyjnych warunkach,

c) wykorzystywania majątku na rzecz członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, chyba że to wykorzystanie bezpośrednio wynika z celu statutowego,

d) zakupu towarów lub usług od podmiotów, w których uczestniczą członkowie organizacji, członkowie jej organów lub pracownicy oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich lub po cenach wyższych niż rynkowe”.

7) Statut powinien zawierać zapis:

„1. Organizacja sporządza roczne sprawozdanie merytoryczne ze swojej działalności, z zastrzeżeniem przepisów odrębnych. Zakres sprawozdania pozostaje w szczególności zgodny z aktami wykonawczymi wydanymi na podstawie art.23 ust.8 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie ”.

2. Organizacja sporządza roczne sprawozdanie finansowe, na zasadach określonych w przepisach o rachunkowości.

3. Sprawozdania, o których mowa w ust. 1-2 podawane pozostają do publicznej wiadomości w sposób umożliwiający zapoznanie się z tymi sprawozdaniami przez zainteresowane podmioty, w tym poprzez zamieszczenie na swojej stronie internetowej”.

4. Niezależnie od obowiązków wynikających z przepisów odrębnych, przekazuje się ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego sprawozdanie finansowe i merytoryczne w terminie 15 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego.

5. Sprawozdanie finansowe i merytoryczne, zamieszcza się w terminie 15 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego, na stronie internetowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

6. Do ogłaszania rocznych sprawozdań finansowych organizacji pożytku publicznego przepisy o rachunkowości stosuje się odpowiednio”.

Należy nadmienić, iż w przypadku prowadzących działalność pożytku publicznego:

- 1) osób prawnych i jednostek organizacyjnych działających na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, których cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego,
- 2) spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz klubów sportowych będących spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857 i Nr 151, poz. 1014), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich członków, udziałowców, akcjonariuszy i pracowników należy dokonać następujących modyfikacji:

w przypadku podmiotów z pkt. 1) należy w treści statutu umieścić zapis: *„działalność pożytku publicznego podlega wyodrębnieniu w sposób zapewniający należytą identyfikację pod względem organizacyjnym i rachunkowym”*.

w przypadku podmiotów z pkt. 2) treść statutu powinna zawierać (zamiast zwrotu wskazanego w pkt.5)) zwrot, iż *„nadwyżkę przychodów nad kosztami w szczególności uzyskiwaną w wyniku prowadzenia działalności pożytku publicznego przeznaczają się na, działalność pożytku publicznego prowadzoną przez organizację”*;

Nadto podmioty wskazane wyżej w punkcie 1) powinny dodać do treści statutu następujące zapisy (zamiast postanowień wskazanych w pkt. 7.1):

„1.Organizacja sporządza sprawozdanie merytoryczne jedynie z wyodrębnionej działalności pożytku publicznego.

2.Organizacja sporządza sprawozdanie finansowe jedynie z wyodrębnionej działalności pożytku publicznego.

3.Sprawozdania o których mowa w ust.1-2 podawane pozostają do publicznej wiadomości w sposób umożliwiający zapoznanie się z tymi sprawozdaniami przez zainteresowane podmioty, w tym poprzez zamieszczenie na swojej stronie internetowej”.

4.Niezależnie od obowiązków wynikających z przepisów odrębnych, przekazuje się ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego sprawozdanie finansowe i merytoryczne w terminie 15 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego.

5. Sprawozdanie finansowe i merytoryczne, zamieszcza się w terminie 15 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego, na stronie internetowej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

6. Do ogłaszania rocznych sprawozdań finansowych organizacji pożytku publicznego przepisy o rachunkowości stosuje się odpowiednio”.

Należy pamiętać, iż do wprowadzonych w statucie zmian należy się stosować, albowiem statut stanowi dla organizacji jej wewnętrzne źródło prawa. Niezależnie od powyższego w przypadku dokonania odpowiednich zmian w statucie należy dokonać złożenia odpowiedniego wniosku do Krajowego Rejestru Sądowego. Do formularzy należy załączyć dokumenty w postaci, nowego tekstu jednolitego statutu; uchwałę o dokonaniu zmian oraz protokół z posiedzenia, na którym doszło do zmiany statutu; oświadczenia członków wewnętrznego organu kontroli lub nadzoru o niekaralności, o nie pozostawaniu w stanie pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia w stosunku do osób zasiadających w zarządzie, odpowiednio oświadczenia członków zarządu; oświadczenia że cały dochód organizacji jest przeznaczony na działalność statutową; raport finansowy wraz z raportem merytorycznym z działalności organizacji. Fakultatywnie można również dołączyć rekomendacje i inne dokumenty potwierdzające działalność i aktywność organizacji. Istotnym jest również, aby dokonać załączenia potwierdzeń opłaty za wpis, jako OPP do KRS.

Chwilą, w której organizacja pozarządowa oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 pkt 4 ustawy o d. p. p. podlegające obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego uzyskują status organizacji pożytku publicznego pozostaje moment wpisania do tego Rejestru informacji o spełnieniu wymagań oraz wprowadzeniu wyżej wskazanych zapisów na zasadach i w trybie określonych w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz.U.07.168.1186 z późn. zm.) zwanej dalej „ustawą o k.r.s.”. Organizacja która nie podlega obowiązkowi wpisu do rejestru, mogąca uzyskać status OPP oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego uzyskują status organizacji pożytku publicznego z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego, na zasadach i w trybie określonych w ustawie o k.r.s. Wyżej wskazane podmioty tracą status organizacji pożytku publicznego odpowiednio z chwilą wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego informacji o spełnianiu wyżej określonych wymagań lub z chwilą ich wykreślenia z tego Rejestru.

Na potrzeby niniejszego opracowania koniecznym jest jeszcze zwrócić uwagę na przywileje przysługujące organizacji pożytku publicznego. Otóż, organizacji pożytku publicznego w odniesieniu do prowadzonej przez nią działalności pożytku publicznego, przysługuje zwolnienie od:

- 1) podatku dochodowego od osób prawnych,
- 2) podatku od nieruchomości,
- 3) podatku od czynności cywilnoprawnych,

- 4) opłaty skarbowej,
- 5) opłat sądowych.

Pamiętać jednak należy, że organizacja pozarządowa, która uzyskała status organizacji pożytku publicznego, jest obowiązana wypełnić zobowiązania wynikające ze zwolnień podatkowych, z których korzystała przed dniem uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego.

W przypadku utraty przez organizację pozarządową statusu organizacji pożytku publicznego traci ona prawo do korzystania ze zwolnień wynikających z posiadania tego statusu.

Organizacja pożytku publicznego może również nabywać na szczególnych warunkach prawo użytkowania nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego. Użytkowanie, wygasa z mocy prawa w przypadku utraty statusu organizacji pożytku publicznego.

Istotne jest również, że jednostki publicznej radiofonii i telewizji mają obowiązek umożliwienia wskazanym organizacją korzystania z uprawnienia do nieodpłatnego informowania o ich działalności.

Najbardziej znaczącym przepisem, z punktu widzenia organizacji pożytku publicznego, tworzącym swego rodzaju przywileje jest przepis art. 27 ustawy o d. p. p.

Przepis ten pozwala podatnikom na zadysponowanie części kwoty wykazanego podatku rocznego na rzecz jednej organizacji pożytku publicznego. Odbywa się to poprzez wskazanie, w zeznaniu rocznym, figurującej w wykazie organizacji pożytku publicznego oraz przekazywanej kwoty, nie większej niż 1% podatku należnego wynikającego z zeznania (po zaokrągleniu do pełnych dziesiątek groszy w dół).

Wykaz organizacji uprawnionych do pozyskiwania środków w ten sposób ogłaszany jest przez ministra pracy i polityki społecznej, w porozumieniu z ministrem sprawiedliwości, w "Monitorze Polskim", w terminie do końca roku podatkowego.

Przekazania kwoty wskazanej przez podatnika dokonuje naczelnik urzędu skarbowego właściwy w sprawie podatku, o ile zeznanie złożone zostało w terminie, tj. przed upływem terminu do jego złożenia. Przekazanie następuje w terminie 3 miesięcy od upływu terminu do złożenia zeznania, na rachunek bankowy organizacji, w kwocie pomniejszonej o koszt przelewu bankowego.

4. Wolontariat

Wolontariuszem jest osoba fizyczna, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie. Niemniej, należy zastrzec, że wolontariuszem może być każda osoba fizyczna posiadająca zdolność do czynności prawnych. W przeciwieństwie do brzmienia ustawy z przed 2005 roku, obecnie wolontariuszami mogą być zarówno osoby pełnoletnie jak i niepełnoletnie.

Nie przeciwwskazań, by pracę wolontariuszy wykonywali bezrobotni, nie tracą oni bowiem przez to statusu bezrobotnego ani prawa do zasiłku. Podobnie z resztą cudzoziemcy, którzy nie muszą do tego rodzaju aktywności posiadać pozwolenia na pracę w Polsce.

Wracając do samej definicji wolontariusza podkreślenia wymaga zabieg, jaki w jej konstrukcji dokonał ustawodawca. W szczególności na uwagę zasługuje zwrot „*wykonywanie świadczenia*”. Bezwątpienia użycie tego zwrotu było celowe, by skutecznie rozróżnić od stosunku pracy, stosunek wolontariatu, w którym brak wynagrodzenia jest jego podstawową cechą.

Na potrzeby uregulowania kwestii wolontariatu, ustawodawca poświęcił dopiero ostatnią część aktu, poczynając od art. 42 ustawy o d. p. p.

Zgodnie z wyżej przytoczonym przepisem wolontariusze mogą wykonywać świadczenia na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 o d. p. p. w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej, organów administracji publicznej, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej, jednostek organizacyjnych podległych organom administracji publicznej lub nadzorowanych przez te organy, z wyłączeniem prowadzonej przez te jednostki działalności gospodarczej, a także podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej w zakresie wykonywanej przez nie działalności leczniczej.

Wykonywane przez wolontariuszy świadczenie nie może być utożsamiane ze świadczeniem pracy. Ze względu na cel i charakter wykonywanego świadczenia, nie jest dopuszczalne, aby wolontariusz wykonywał świadczenie na rzecz przedsiębiorców i innych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, np. podmiotów publicznych prowadzących taką działalność. Katalog podmiotów, na których rzecz wolontariusz świadczenie może wykonywać został wyczerpująco opisany w wyżej wskazanym przepisie.

Wolontariusz, powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów.

Świadczenia wolontariuszy są wykonywane w zakresie, w sposób i w czasie określonych w porozumieniu z korzystającym. Porozumienie powinno zawierać postanowienie o możliwości jego rozwiązania. Na żądanie wolontariusza korzystający jest obowiązany potwierdzić na piśmie treść porozumienia, a także wydać pisemne zaświadczenie o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń. Jeżeli świadczenie wolontariusza wykonywane jest przez okres dłuższy niż 30 dni, porozumienie powinno być sporządzone na piśmie. W przypadku porozumień zawartych na okres krótszy niż 30 dni mogą one mieć formę ustną.

Należy pamiętać, że korzystający ze świadczeń wykonywanych przez wolontariusza ma obowiązek informować go o ryzyku dla zdrowia i bezpieczeństwa związanym z wykonywanymi świadczeniami oraz o zasadach ochrony przed zagrożeniami, zapewnić bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń, w tym - w zależności od rodzaju świadczeń i zagrożeń związanych z ich wykonywaniem - odpowiednie środki ochrony indywidualnej, a także w razie potrzeby pokrywać, na dotyczących pracowników zasadach określonych w Kodeksie Pracy, koszty podróży służbowych i diet.

Wolontariuszowi na podstawie art. 46 omawianej ustawy mogą przysługiwać świadczenia zdrowotne finansowanych ze środków publicznych, a także zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu świadczeń. Wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków, a jeżeli porozumienie zawarte między korzystającym a wolontariuszem dotyczy delegowania wolontariusza do wykonywania świadczeń na terytorium innego państwa, na obszarze, którego trwa konflikt zbrojny, wystąpiła klęska żywiołowa lub katastrofa naturalna, korzystający jest obowiązany zapewnić wolontariuszowi ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków oraz ubezpieczenie kosztów leczenia podczas pobytu za granicą.

5. Wyjaśnienie podstawowych definicji zawartych w ustawie

W art. 2 ustawy o d. p. p. został zamieszczony słowniczek, który miał na celu zdefiniowanie użytych w ustawie zwrotów. Z uwagi jednak na wielość odesłań, nie spełnia on swojej funkcji, dlatego poniżej dokonano rozwinięcia znajdujących się w nim terminów.

Dotacja - należy zwrot rozumieć zgodnie z definicją wskazaną w art. 127 ust. 1 pkt 1 lit. e ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.).

Oznacza to, że dotacją są środki przeznaczone na:

1) finansowanie lub dofinansowanie:

- a) zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego ustawami,
 - b) ustawowo określonych zadań, w tym zadań z zakresu mecenatu państwa nad kulturą, realizowanych przez jednostki inne niż jednostki samorządu terytorialnego,
 - c) bieżących zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego,
 - d) zadań agencji wykonawczych,
 - e) zadań zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym,
 - f) kosztów realizacji inwestycji;
- 2) dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych w zakresie określonym w odrębnych ustawach.

Dotacjami celowymi są także środki przeznaczone na:

- 1) realizację programów finansowanych z udziałem środków pochodzących ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, wydatkowane przez podmioty realizujące te programy, inne niż państwowe jednostki budżetowe;
- 2) realizację projektów pomocy technicznej finansowanych z udziałem środków europejskich,
- 3) finansowanie lub dofinansowanie zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty,
- 4) realizację programów finansowanych z udziałem środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2004-2009 oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2004-2009,
- 5) współfinansowanie realizacji programów finansowanych z udziałem środków europejskich;
- 6) wyprzedzające finansowanie Wspólnej Polityki Rolnej, o którym mowa w odrębnych przepisach, w części podlegającej refundacji ze środków Unii Europejskiej.

O uzyskanie dotacji, rozumianej zgodnie z definicją wskazaną powyżej, mogą ubiegać się organizacje pozarządowe. Organizacyjnymi pozarządowymi zgodnie z art. 3 ust. 2. ustawy o d. p. p. są

niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych, a także niedziałające w celu osiągnięcia zysku osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia. (szerzej na temat organizacji pozarządowych – zob. rozdział 2)

Przywilej uzyskania dotacji, wspomniane wyżej organizacje, otrzymały na mocy art. 221 u.f.p. wprowadzonego na skutek zmiany w 12 marca 2010 r ustawy o finansach publicznych.

Zlecenie zadania i udzielenie dotacji następuje zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a jeżeli dotyczy ono innych zadań niż określone w tej ustawie - na podstawie umowy jednostki samorządu terytorialnego z właściwą organizacją.

Umowa, o której mowa powyżej, powinna zawierać:

- 1) szczegółowy opis zadania, w tym cel, na jaki dotacja została przyznana, i termin jego wykonania;
- 2) wysokość dotacji udzielanej podmiotowi wykonującemu zadanie i tryb płatności;
- 3) termin wykorzystania dotacji, nie dłuższy niż do dnia 31 grudnia danego roku budżetowego;
- 4) tryb kontroli wykonywania zadania;
- 5) termin i sposób rozliczenia udzielonej dotacji;
- 6) termin zwrotu niewykorzystanej części dotacji.

Przez **środki publiczne**, jako termin używany w omawianej ustawie, rozumie się środki publiczne, o których mowa w ustawie o finansach publicznych, przeznaczone na wydatki publiczne w rozumieniu tej ustawy. Oznacza to, że zgodnie z art. 5 u.f.p. środkami publicznymi są:

- 1) dochody publiczne;
- 2) środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA);
- 3) środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, inne niż wymienione w pkt 2;
- 4) przychody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek sektora finansów publicznych pochodzące:
 - a) ze sprzedaży papierów wartościowych,
 - b) z prywatyzacji majątku Skarbu Państwa oraz majątku jednostek samorządu terytorialnego,
 - c) ze spłat pożyczek i kredytów udzielonych ze środków publicznych,
 - d) z otrzymanych pożyczek i kredytów,

e) z innych operacji finansowych;
5) przychody jednostek sektora finansów publicznych pochodzące z prowadzonej przez nie działalności oraz pochodzące z innych źródeł.

2. Dochodami publicznymi są:

- 1) daniny publiczne, do których zalicza się: podatki, składki, opłaty, wpłaty z zysku przedsiębiorstw państwowych i jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, a także inne świadczenia pieniężne, których obowiązek ponoszenia na rzecz państwa, jednostek samorządu terytorialnego, państwowych funduszy celowych oraz innych jednostek sektora finansów publicznych wynika z odrębnych ustaw;
- 2) inne dochody budżetu państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek sektora finansów publicznych należne na podstawie odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych;
- 3) wpływy ze sprzedaży wyrobów i usług świadczonych przez jednostki sektora finansów publicznych;
- 4) dochody z mienia jednostek sektora finansów publicznych, do których zalicza się w szczególności:
 - a) wpływy z umów najmu, dzierżawy i innych umów o podobnym charakterze,
 - b) odsetki od środków na rachunkach bankowych,
 - c) odsetki od udzielonych pożyczek i od posiadanych papierów wartościowych,
 - d) dywidendy z tytułu posiadanych praw majątkowych;
- 5) spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej na rzecz jednostek sektora finansów publicznych;
- 6) odszkodowania należne jednostkom sektora finansów publicznych;
- 7) kwoty uzyskane przez jednostki sektora finansów publicznych z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji;
- 8) dochody ze sprzedaży majątku, rzeczy i praw, niestanowiące przychodów w rozumieniu ust. 1 pkt 4 lit. a i b.

3. Do środków, o których mowa w ust. 1 pkt 2, zalicza się:

- 1) środki pochodzące z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rybackiego, z wyłączeniem środków, o których mowa w pkt 5 lit. a i b;
- 2) niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), z wyłączeniem środków, o których mowa w pkt 5 lit. c i d:
 - a) Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014,
 - b) Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014,
 - c) Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy;
- 3) środki przeznaczone na realizację programów przedakcesyjnych oraz Programu Środki Przejściowe;
- 4) środki na realizację Wspólnej Polityki Rolnej:
 - a) Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej „Sekcja Gwarancji”,
 - b) Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji,
 - c) Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich;

5) środki przeznaczone na realizację:

- a) programów w ramach celu Europejska Współpraca Terytorialna, o których mowa w rozdziale III rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1080/2006 z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 (Dz.Urz. UE L 210 z 31.07.2006, str. 1),
 - b) programów, o których mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1638/2006 z dnia 24 października 2006 r. określającym przepisy ogólne w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (Dz.Urz. UE L 310 z 09.11.2006, str. 1),
 - c) Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2004-2009,
 - d) Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2004-2009;
- 6) inne środki.

Na mocy przepisów zmieniających ustawę o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2010 r. do art. 2 dodano pkt.4 definiujący termin inicjatywy lokalne.

Jako **inicjatywę lokalną** należy rozumieć formę współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej.